

ФІНАНСОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ В УГОДАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ПРО АСОЦІАЦІЮ

Андрійчук В.Г.*

СИТУАТИВНІ КОЛІЗІЇ НАСЛІДКІВ ВПЛИВУ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ ТА СПОРАДИЧНІ ПОТУГИ ЇХ ЛОКАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Ще донедавна керманічі нашої держави відчайдушно бравували, що світова фінансова криза нашої країни не торкнеться, оскільки, мовляв, Україна не інтегрована у світовий фінансовий простір як інші країни, а її фондовий ринок ще не досить розвинений, а відтак його падіння не впливатиме на вітчизняну економіку.

А між тим, ще весною минулого року впливове рейтингове агентство FITSCH, проаналізувавши 73 країни, поставило Україну на друге місце серед держав з найбільшим ризиком макроекономічної нестабільності, а влітку Світовий Банк в своїй доповіді відніс Україну в список країн, що ризикують більше всіх постраждати від світової фінансової кризи. А восени загрозливі ситуації в яких опинилася вітчизняна економіка підтвердили ці невтішні прогнози.

Власне, вплив світових фінансових турбуленцій Україна почала відчувати дещо раніше, коли фінансова криза не тільки не відштовхнула іноземних інвесторів, але зробила вітчизняний ринок привабливішим для інвестицій, зокрема у фінансово-банківській сектор, який під галасливо-привабливо низькі відсотки та іпотеку (нерідко уявно-вигадану) став позичати юридичним і фізичним особам великі суми кредитів. Що на внутрішньому ринку інтенсифікувало сплеск ажіотажного споживчого попиту, який і призвів до явних девальваційно-інфляційних обвалів

Зримі ознаки впливу фінансової кризи на вітчизняну економіку стали проявлятися у:

- сповільненні надходжень й водночас відтік іноземних інвестицій та кредитних коштів з країни;
- зменшенні обсягів експорту в зв'язку зі сповільненням світового економічного зростання та значним зниженням цін на сировину;
- рецесії на ринку банківських послуг;
- вакханально-спекулятивні викрутаси у валютно-курсовій системі тощо.

Оцінюючи (висловлені високотитулованими науковцями і фахівцями-експертами як в наукових публікаціях, так і в поточній фаховій періодиці) підходи щодо антикризових заходів, необхідно визнати, що незважаючи на широку палітру суджень, для всіх однозначним є висновок: єдиного шаблонного рецепту щодо виходу з кризової ситуації для кожної країни немає. І жодна з теорій, на яких базувались сценарії подолання кризових явищ в минулому столітті не може стати надійною панацеєю від колапсно-дефолтної загрози країні.

*доктор економічних наук, професор, академік Академії наук Вищої школи України, завідувач кафедри світового господарства і міжнародної економічної інтеграції Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

З високих трибун очільниками та й в ЗМІ все частіше повідомляється, що світ ще не переживав такої за своєю руйнівною силою впливу кризи, ніхто в світі, навіть Нобелівські лауреати, не відають як її подолати.

Хоча, оцінюючи соціально-економічну глибину кризових потрясінь і стан справ, що склався, кожною країною опрацьовується комплексний план антикризових заходів з визначенням відповідних ресурсних спрямувань. Так, в такій високорозвинутій країні як США для подолання негативного впливу світової фінансової кризи, ще адміністрацією Буша було задекларовано виділення понад 700 млрд. дол. США, а з вступом на президентський пост Барака Обами (при його зверненні) обома палатами Конгресу США сума для здійснення антикризових заходів була збільшена майже до трильйона дол. США.

Сподівання (приїхавших на Всесвітній економічний форум в Давосі) хоча би відчуті, в примарних сигналах, обнадійливість, що саме гірше в глобалізаційній фінансовій кризі вже в минулому, - не виправдались. Не збулися водночас і надії світової спільноти, що учасники економічного форуму зможуть знайти вихід з нинішньої кризової ситуації. Проте зуміли переконатися в двох позиціях. Універсального виходу із нинішньої кризи немає і півтора місяці після Вашингтонської зустрічі представників 20 країн (в грудні минулого року) вистачило щоб усвідомити: в кожній країні – свій рецепт щодо її подолання, й кожна з країн буде боротися з нею сама. При цьому висловлювались прогнози, що для ряду невеликих країн в результаті такого процесу загрожує банкрутство.

А відтак, стає цілком очевидним, що кожна країна зможе справитися і протидіяти кризовим загрозам в залежності від рівня і структури розвитку економіки, фінансово-банківської спроможності, а також від ідентично консолідованої духовно-психологічної ідеології громадянського суспільства й керманців владних структур щодо захисту та відстоювання суверенних національних інтересів і раціонального використання для цього належного менеджменту.

Відносно антикризових заходів, що проводяться в Україні, то вони мають не цілісно-продуману системність, а носять імпульсивно-авральний характер. Місяць тому натиснули, попротестували одні (окремі банки) – їм виділили по 10-20 млн. грн., днями пропикетували інші - їм «кинули» якусь децицію, завтра пролобіюють ще заповзятіші й настирливіші – і їм щось дістанеться. Хіба ж в цьому полягає завдання й ціленаправлена регуляторно-дирижорська функція і роль держави у виведенні країни з кризового стану.

Давно пора покінчити з існуючим станом справ, коли влада працює фактично за сценарієм пожежної служби, а не на основі ґрунтовно-опрацьованої взаємоузгодженої між Урядом, Президентом і Верховною Радою України платформи та, відповідно до затвердженої цільової стратегічної Програми антикризових заходів і виходу країни з рецесійного становища.

Що стосується чіткої стратегії подолання кризової ситуації, то її до цієї пори в країні так і немає, а замість неї різними гілками влади вносяться сотні всіляких проектів, навколо яких «точиться гризня».

Однак потрібне не латання окремих дірок і пробадінь у валютно-кредитно-банківських справах та окремих галузях економіки й соціальній сфері шляхом прийнятих в спорадичному порядку низки нормативно-правових актів та підготовлених до прийняття ще біля 150 законодавчих проектів, що знаходяться у Верховній Раді України.

Адже не кількість прийнятих нормативного порядку актів визначає успіх затверджених заходів, а їх ефективна системно-послідовна реалізація й відслідковування та контроль за їх практичним здійсненням і унеможливленням використання корупційних схем.

Нині, посилаючись на зарубіжні прецеденти, в Уряді України настирливо мусується ідея про забезпечення розвитку економіки країни за рахунок великих капіталовкладень

закордонних інвесторів. Мовляв, так практикує Японія (державний борг якої становить 101% ВВП), Італія (з державним боргом – 101% ВВП), США (яка посідає 35 місце в світі за обсягом державного боргу відносно ВВП – майже 70%) [1]. А оскільки борг України (мається на увазі тільки державний, без урахування корпоративного) становить 11% ВВП, то його, виходячи з загальноприйнятої в європейських країнах межі, можна збільшувати до 60% ВВП.

І хоча такий шлях вельми спокусливий для України, бо на закордонних інвестиціях і кредитах тримається економіка не однієї країни. А також бували випадки, коли певні суми боргу списували якщо країна розумно використовувала надані кредити та робила свій внесок в світову економіку. Хоча це переважно стосувалося країн третього світу – Азії та Африки. Правда був випадок в 1992 році західні кредитори зменшили державний борг Польщі на 50%, але це сталося власне за те, що вона була першою з країн соціалістичного табору, де почалися ринкові перетворення. Так що для України такі надії є марними.

Але все ж таки, чи може скористатися цим шляхом Україна, не опинившись в банкрутстві й дефолті. Адже нині в умовах кризи кредитори позичають гроші дуже і дуже обережно та під великі відсотки (а не так як було недавно, коли банки видавали кредити «направо і наліво» і під мізерні відсотки), що і стало додатковим стимулятором кризових явищ.

Отже, нині, враховуючи нестабільність політичної ситуації та, відверто кажучи, великий сумнів в реальності виконання бюджету на 2009 рік, кредитори навряд чи погодяться надати великі кредити під нормальну відсоткову ставку. З рештою, це підтверджується, до речі, гальмуванням видання Україні, 2-го траншу з наданого кредиту МВФ. Що ж стосується згоди Росії на надання Україні 5 млрд. дол. США позики, то за оцінкою експертів, та зважаючи на непрозорість умов її надання, вона може стати надто кабальною.

В результаті аналізу й оцінки досвіду проведених дій країнами світу в подоланні наслідків фінансової кризи, фахівці приходять до висновку, що серед низки антикризових заходів, які впроваджуються урядами іноземних країн, найбільш популярними стали, зокрема:

- часткова націоналізація комерційних банків з одночасним посиленням державного контролю за їхньою діяльністю;
- комплексна допомога малому та середньому бізнесу;
- підтримка освітніх програм професійної підготовки молоді та розширення програм перепідготовки некваліфікованих і старших за віком працівників;
- зобов'язання банків, яким була надана державна допомога, у пріоритетному порядку кредитувати стратегічні (експортоорієнтоване) галузі економіки;
- здійснення контролю за цінами на споживчі товари та послуги;
- контроль валютних операцій з метою детального відстеження впливу капіталів;
- розвиток національного (внутрішнього) ринку, визначення продукції вітчизняних виробників пріоритетною при здійсненні державних закупівель;
- державна підтримка експортерів, сприяння реалізації інноваційних проектів та проектів з розвитку енергозберігаючих технологій;
- фінансування програм розвитку інфраструктури та реалізація масштабних інфраструктурних проектів (будівництво автомагістралей, реформування енергетичної та транспортної сфери, модернізація базових галузей промисловості);
- ліквідація або суттєве обмеження податкових пільг;
- скорочення державних видатків та перенаправлення соціальних витрат на капітальні інвестиції тощо.

Безперечно, що наведені заходи становлять дієвий арсенал важелів протидії та усунення наслідків руйнівного впливу кризи, а відтак можуть стати доцільними для раціонального використання в Україні.

Разом з тим хотілося б загострити особливу увагу також на необхідність належної оцінки можливостей використання у виході з кризи агропромислового комплексу України (АПК). Адже на відміну від відносної вартості (продукції металургійної, хімічної промисловості, машинобудування), абсолютна вартість, яка створюється саме в аграрному комплексі, буде завжди ліквідною, зважаючи на голодне чи напівголодне існування біля 3 млрд. населення планети. Тут слід згадати не тільки незаслужено призабуті раціональні постулати вчення фізіократів, але й ідеї фізичної економії вітчизняного вченого С. Подолінського та концептуальні засади світоглядної системи дійсного члена Української Вільної Академії Наук М. Руденка про те, що метою діяльності людства є абсолютне збільшення енергетичного бюджету землі, яке безпосередньо здійснюється магічною силою фотосинтезу в аграрному секторі.

Водночас не слід, на наш погляд, нехтувати напрацювання аноносно-прогностичного характеру. Адже, як відомо, донедавна проведеного в Давосі Всесвітнього економічного форуму, експертами було підготовлено прогноз розвитку Світової економіки до 2020 року, в якому передбачено наступні 4 сценарії. А саме:

- по-перше, зосередження світової торгівлі в 3 блоках: американському, європейському та азійському;
- по-друге, вихід на перший план урядів держав, припинення існування зони євро та фактичне руйнування глобальної економіки;
- по-третє, США, ЄС, Японія й Китай домінують і нав'язують світу своє бачення існування валютної системи;
- по-четверте, світова економіка стане по справжньому багатополлярною.

І хоча в процесі обговорення учасники давоської зустрічі не дійшли до жодних однозначних висновків, проте висловлені в ході обміну думками та пропозиціями сентенції є вельми симптоматично-визначальні. Зокрема, про що свідчить хоча би твердження про те, що «...досить заробляти гроші на грошах. Давайте повернемося до старого дідівського способу і зароблятимемо гроші на виробництві», яке за оцінками ЗМІ стало найпопулярнішим. [3] Чим не благородсудливий передрікально-упереджувальний девіз та заклик до світової спільноти, враховуючи фіктивну роздутість нереально здійснюваними фінансово-банківськими операціями спекулятивно-шахрайського характеру.

Література:

1. Тамкова О. «Держава в кредит». Щотижневик «Експрес» від 5-12.02.2009., С. 4.
2. Офіційний сайт Національного Банку України. www.bank.gov.ua
3. Журнал «Тиждень», № 5 (66) від 5-12.02.2009 року., С 28.